

ÉPÍTÉSI ÉS KÖZLEKEDÉSI MINISZTERIUM

VASÚTI IGAZGATÁSI SZERV

Piaci jelentés

2021. év

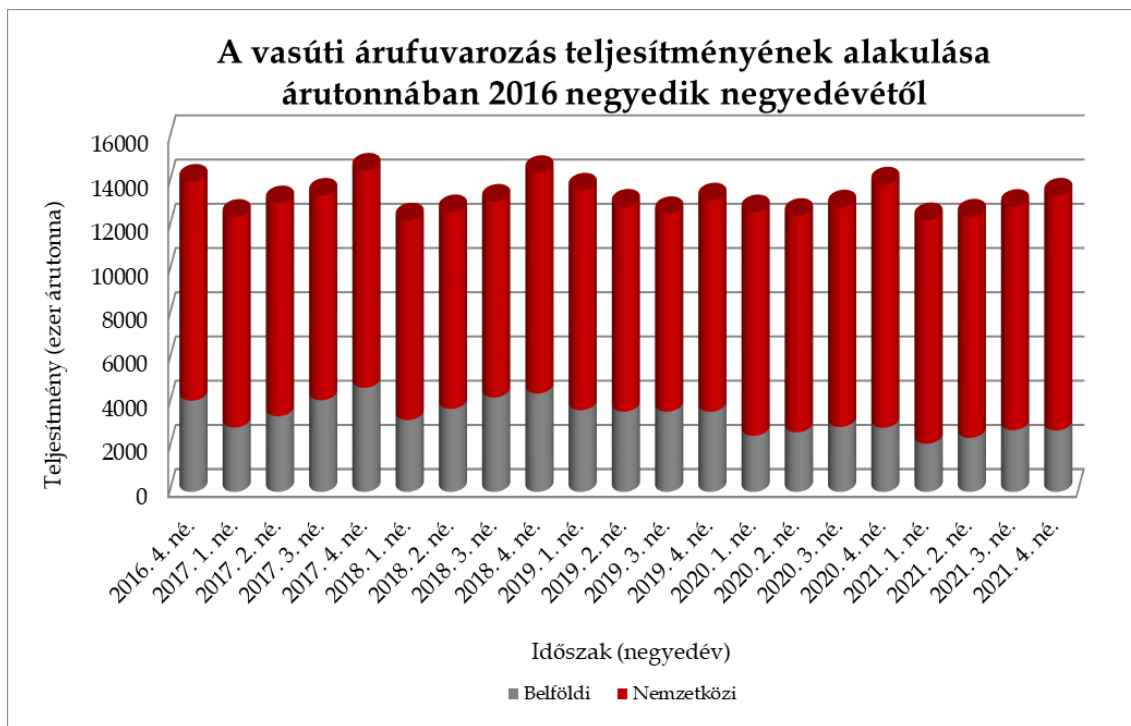
Vasúti áru fuvarozás

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai alapján a **vasúti áru fuvarozás teljesítménye 2021-ben** 51 029 ezer árutonnát és 11 346 millió árutonna-kilométert tett ki. A vasúton szállított áruk tömege 1,7%-kal, míg az árutonna-kilométerben mért vasúti szállítási teljesítmény 2,1%-kal maradt el a 2020. évitől. Belföldi forgalomban a vasút szállítási teljesítménye 10 192 ezer árutonna, illetve 1 278 millió árutonna-kilométer volt. Mindez az egy évvel korábbinál 7,9%-kal kisebb árutonna-teljesítményt, illetve 6,5%-kal alacsonyabb árutonna-kilométerben mért szállítási teljesítményt jelent. Nemzetközi forgalomban 40 837 ezer tonna (az egy évvel korábbival közel megegyező) tömegű árut szállítottak vasúton, 10 067 millió árutonna-kilométert (a 2020 egész évihez viszonyítva 1,6%-kal kisebb teljesítményt) teljesítve.

A **2021. év negyedik negyedében** 13 400 ezer tonna, az egy évvel korábbinál 3,6%-kal kisebb tömegű árut fuvaroztak vasúton, ami 3 007 millió árutonna-kilométert, a 2020 negyedik negyedévinél 5,8%-kal alacsonyabb teljesítményt jelentett. A belföldi vasúti áru fuvarozási teljesítmények 2 780 ezer tonnát és 356 millió árutonna-kilométert, az egy évvel korábbinál 4,1%-kal, illetve 10,3%-kal kevesebbet tettek ki. Nemzetközi forgalomban a vasúton szállított áruk tömege 10 620 ezer tonna volt, az egy évvel korábbinál 3,5%-kal kevesebb, az árutonna-kilométerben mért teljesítmény pedig 5,2%-kal 2 651 millió árutonna-kilométerre csökkent.

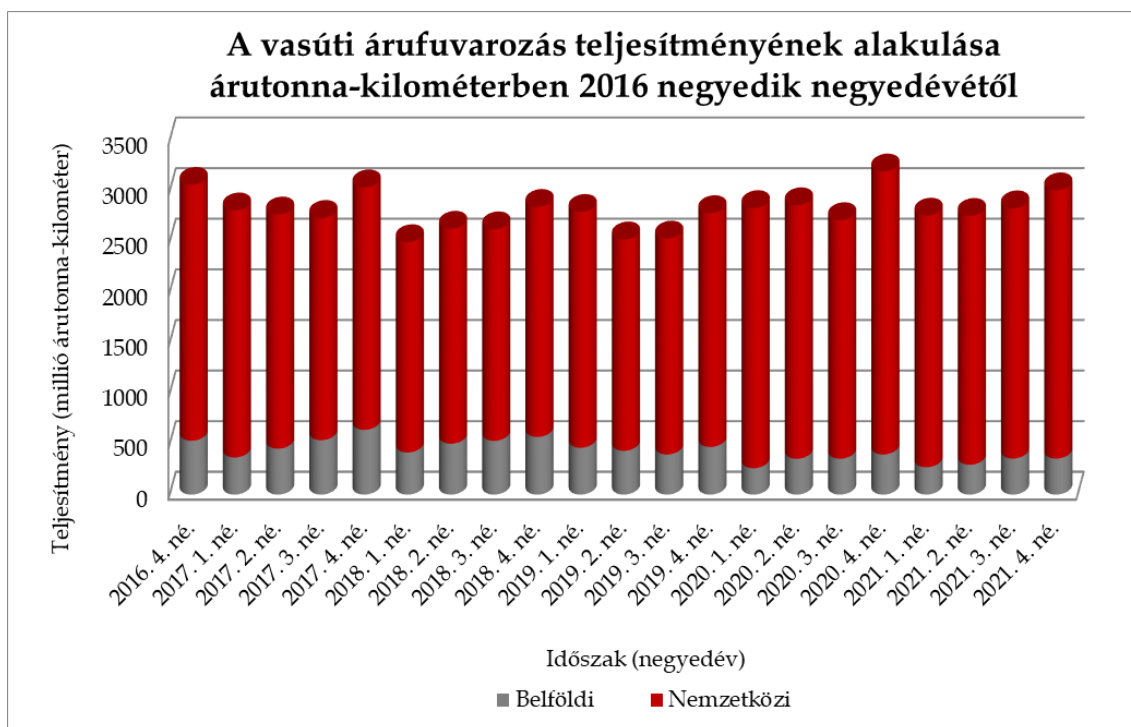
Az országos vasúti árutovábbítási tevékenységet végző vasúti társaságok adatszolgáltatása alapján a 2021. évben 2 436 millió árutonna-kilométert tett ki az intermodális szállítási teljesítményük, mely 15,8%-kal marad el a 2020. évitől. A negyedik negyedéves adatokat összehasonlítva megállapítható, hogy ez a teljesítmény 9,5 %-kal, 683 millió árutonna-kilométerre csökkent.

A vasúti áru fuvarozási teljesítmények alakulása 2016 negyedik negyedétől kezdve árutonnában az 1. ábrán, árutonna-kilométerben pedig a 2. ábrán látható.

1. ábra

Forrás: KSH

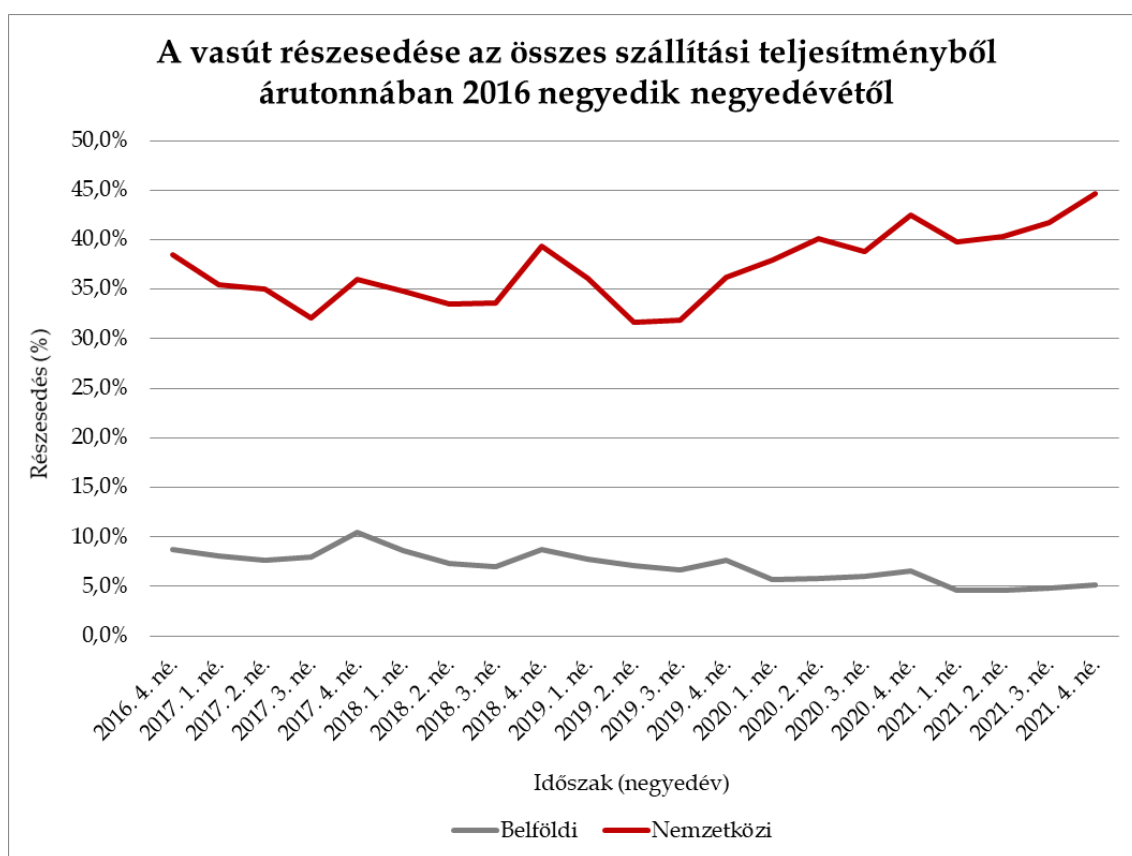

2. ábra

Forrás: KSH

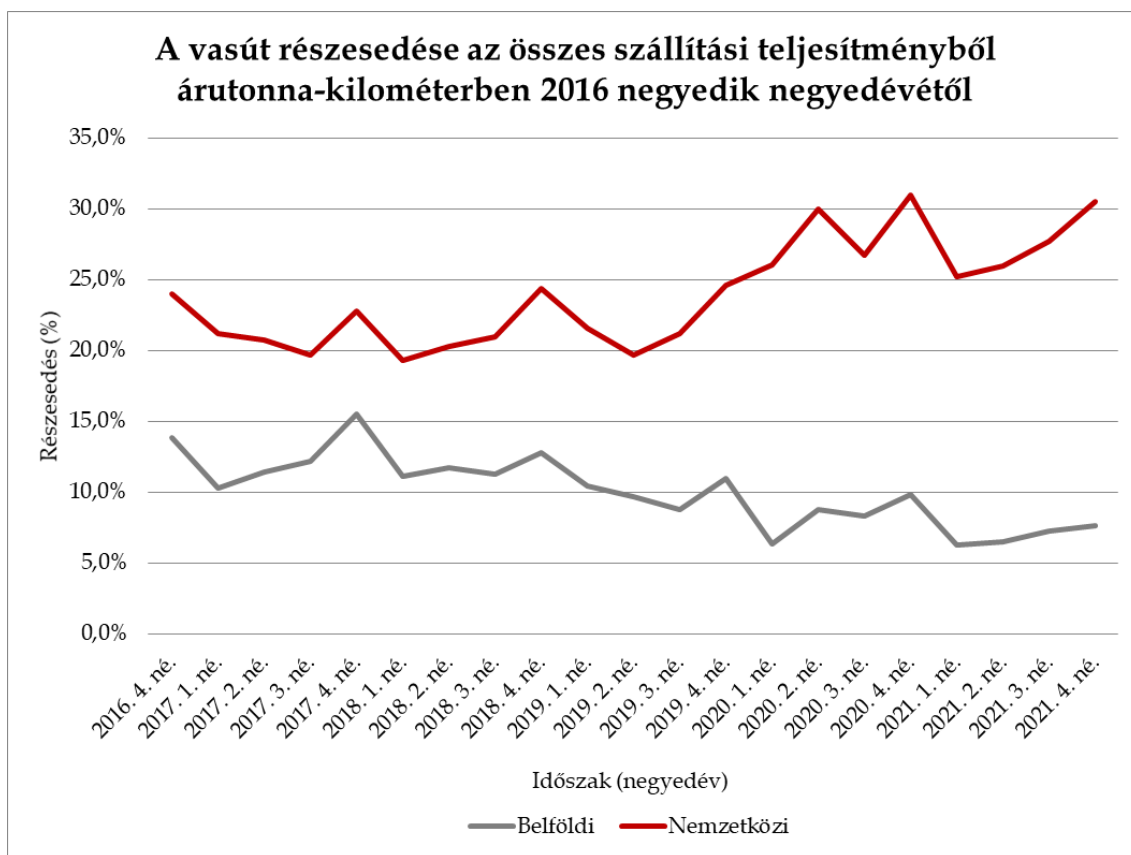
A KSH adatai alapján a **vasút összes szállítási teljesítményből való részesedése 2021-ben** árutonnában számolva 16,5%, az egy évvel korábinál 1,6 százalékponttal alacsonyabb volt, míg az árutonna-kilométerben mért érték 20,5%-ot tett ki, mely 1,6 százalékponttal marad el az egy évvel korábbi értéknél. **Belföldi forgalomban** a vasúti áru fuvarozás részesedése árutonnában 4,8% (mely 1,2 százalékponttal alacsonyabb, mint az egy évvel korábbi adat), árutonna-kilométerben pedig 6,9% volt (mely 1,4 százalékponttal alacsonyabb, mint egy évvel korábban). A **nemzetközi forgalom** esetében az összes árutömeg 41,6%-át szállították vasúton (mely 1,8 százalékpontos emelkedést jelent az egy évvel korábbi adathoz képest), az árutonna-kilométerben mért vasúti részesedés pedig 27,2% volt (mely 1,1 százalékpontos csökkenést jelent).

A vasút részesedését az összes áru fuvarozási teljesítményen belül 2016 negyedik negyedétől kezdődően – negyedéves bontásban – árutonnában a 3. ábra, árutonna-kilométerben a 4. ábra mutatja.

3. ábra

Forrás: KSH, Vasúti Igazgatási Szervé-számítás

4. ábra

Forrás: KSH, Vasúti Igazgatási Szerv-számítás

A **piaci koncentrációt mérő Herfindahl-Hirschman-index értéke** 2021-ben a vasúti társaságok által a Vasúti Igazgatási Szerv számára szolgáltatott adatok alapján az árbevételt tekintve 2 270, teljesített vonatkilométerek alapján számolva 1 923, a teljesített árutonna-kilométerek esetében 2 261 volt, amelyek továbbra is közepes koncentrációt jeleznek. Az egy évvel korábbi adatokat (2 700, 2 224, 2 246) alapul véve megállapítható, hogy a 2021. évben a vasúti áru fuvarozási piac koncentrációja csökkent, az mérsékelten koncentrált piacnak tekinthető.

Vasúti személyszállítás

A KSH adatai szerint **2021-ben a helyközi vasúti személyszállítási teljesítmények** 103,8 millió utasfőt és 5 435 millió utaskilométert tettek ki. A COVID-19 világjárvány nagy hatással volt a 2020. évi teljesítmények alakulására, azonban a 2021. évben mind az utasfőben (3,1%), mind az utaskilométerben (12,0%) mért adatokban az egy évvel korábbi adatokhoz viszonyítva növekedés volt tapasztalható. A növekedés ellenére a vasúti személyszállítás teljesítménye még jelentősen elmarad a 2019. évitől, mely 146,9 millió utasfő és 7 752 millió utaskilométer volt.

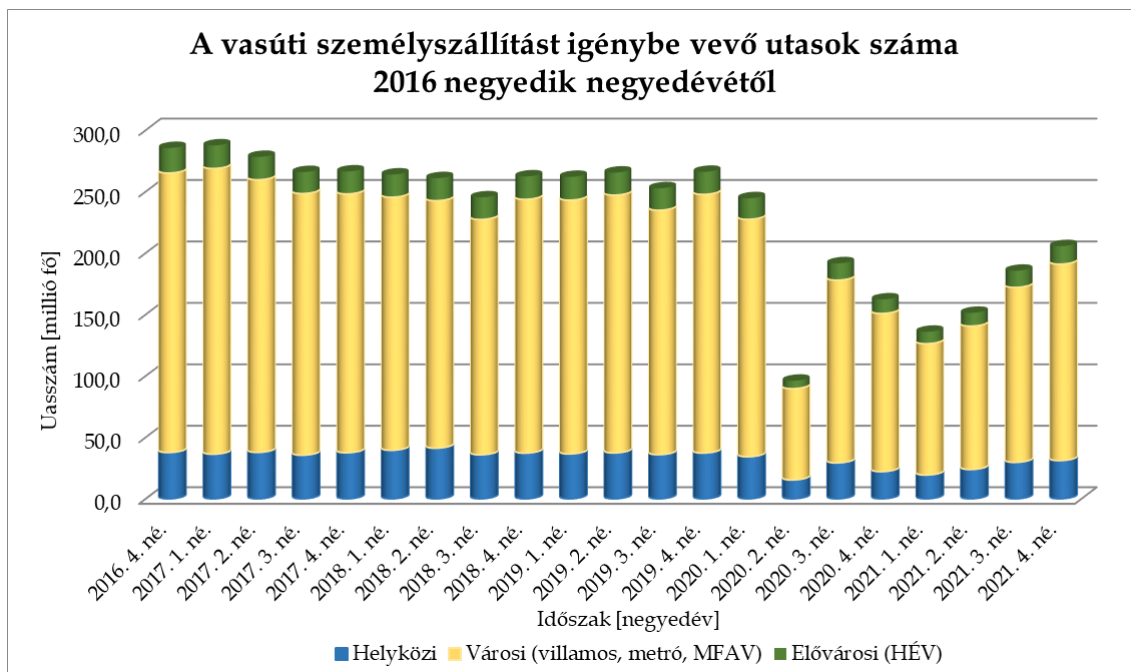
Belföldön 102,3 millió fő, nemzetközi forgalomban 1,5 millió fő utazott vonattal. Ezen adatok az egy évvel korábbiakhoz képest 2,4%-kal, illetve 83,3%-kal magasabb értéket mutatnak. Az utaskiló méterben mért teljesítmények belföldi forgalomban 5 231 millió utaskiló métert, nemzetközi forgalomban 205 millió utaskiló métert tettek ki. Az előbbi adat 9,9%-os, az utóbbi 116,9%-os növekedést jelent az egy évvel korábbi értékhez képest.

A 2021. év negyedik negyedében 31,1 millió fő utazott vonattal, 1 642 millió utaskiló métert teljesítve, mely értékek a 2020. negyedik negyedévinél 40,7%-kal, illetve 74,0%-kal magasabb értékeket jelentenek. Ugyanebben az időszakban belföldön 30,6 millió fő (az egy évvel korábbinál 39,0%-kal több) utas választotta a vasutat, összesen 1 589 millió, a 2020. negyedik negyedévi értéknél 69,9%-kal több utaskiló métert realizálva. Nemzetközi forgalomban 2021 negyedik negyedében 0,5 millió fő, az egy évvel korábbinál 481,4 %-kal nagyobb számú utas utazott vonattal, 512,0%-kal több, azaz 52,9 millió utaskiló métert teljesítve.

A városi és az elővárosi vasúti személyszállításra is érezhető hatással volt a világjárvány, illetve az utasok járványt követő fokozatos visszatérése. A **városi vasúti személyszállításban (villamoson, metrón és földalattin) 2021 folyamán** a KSH adatai szerint 526,3 millió utast szállítottak, mely 3,4%-os csökkenésnek felel meg 2020-hoz viszonyítva, azonban **2021 negyedik negyedében** a városi vasúti személyszállítást 160,0 millió fő vette igénybe, ami 24,3%-os növekedést jelent a 2020. október-decemberi időszakhoz képest.

Az **elővárosi vasutat (HÉV-et) 2021-ben** az egy évvel korábbi értéknél 0,2%-kal kevesebb, 48,5 millió utas vette igénybe. A HÉV-vel utazók száma 2021 októbere és decembere között 14,6 millió fő volt, mely 2020 azonos időszakának adatához viszonyítva 27,7%-kal nagyobb érték.

A vasúti személyszállítási teljesítmények alakulását 2016 negyedik negyedétől kezdődően utasfőben az 5. ábra mutatja.

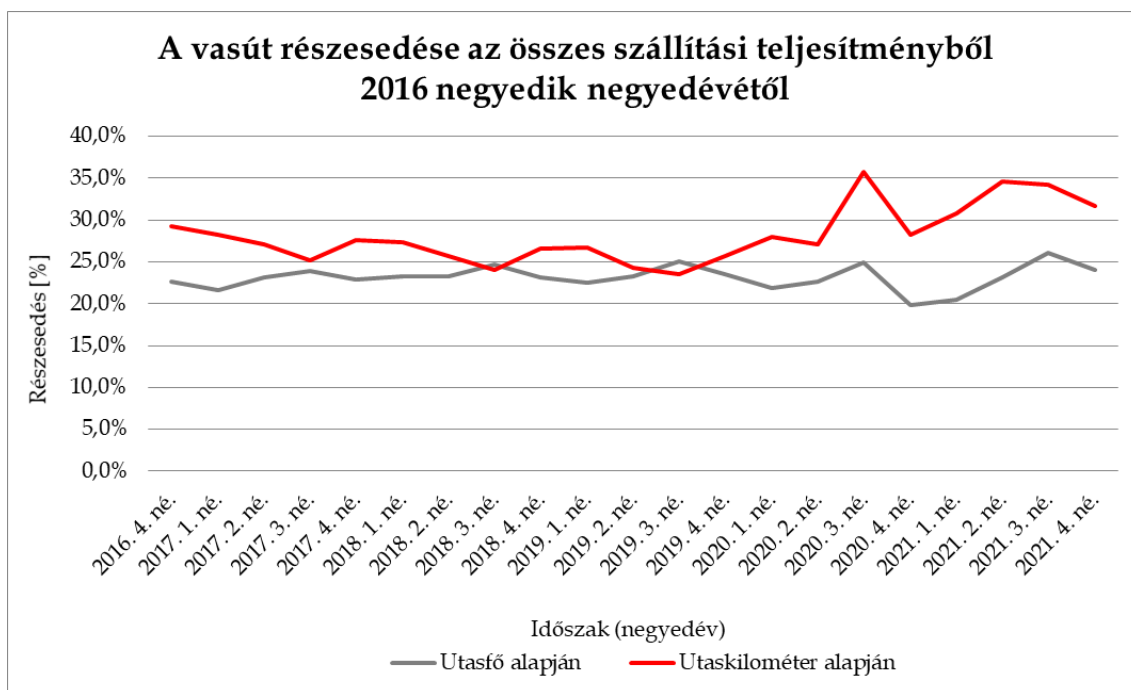

5. ábra

Forrás: KSH

A vasút részesedése a helyközi személyszállításon belül a 2021. évet tekintve utasfőben mérve 23,5%-ot, utaskilométerben számolva pedig 32,6%-ot tett ki. Egy évvel korábban ezen mutatók értéke 22,2%, illetve 30,0% volt. Belföldön az összes helyközi utas 23,4%-a választotta utazásához a vasutat (szemben az egy évvel korábbi 22,2%-kal), és az összes helyközi személyszállítási utaskilométer-teljesítmény 36,8%-a (2020-ben 34,3%-a) realizálódott vasúton. Nemzetközi forgalomban jelentősen változott a vasút szerepe, az összes utas 41,3%-a utazott vonattal, ami az utaskilométerben mért teljesítmények 8,5%-át jelentette (szemben az egy évvel korábbi 28,2%-kal, illetve 4,1%-kal).

A 6. ábra bemutatja a vasút helyközi személyszállításon belüli részesedésének alakulását 2016 negyedik negyedétől kezdve.

6. ábra

Forrás: KSH, Vasúti Igazgatási Szerv-számítás

A **vasúti személyszállítási piac szerkezetét** illetően jelentős változás a 2021. évet tekintve továbbra sem volt tapasztalható: a **Herfindahl-Hirschman-index értéke** az árbevételben számolva 8 530, a megtett vonatkilométer esetében 8 796, a teljesített utaskilométerek vonatkozásában pedig 9 316 volt, mely továbbra is erős piaci koncentrációt jelez.

Az országos vasúti személyszállítási tevékenységet végző vasúti társaságok közszolgáltatás keretében nyújtott teljesítményét vizsgálva megállapítható, hogy vonatkilométerben mért teljesítményük 46,8%-át elővárosi és regionális, míg 53,2%-át hagyományos távolsági vonatok közlekedtetésével érték el. A közszolgáltató vasúti társaságok utaskilométerben mért teljesítményének 99,7%-át, vonatkilométerben mért teljesítményének 99,4 %-át tette ki a közszolgáltatás. Az országos vasúti személyszállítási piac egészét tekintve a közszolgáltatás aránya utaskilométerben mérve 99,3%, vonatkilométerben mérve 99,1% volt.

Az országos pályahálózaton engedélyköteles vasúti tevékenységet végzők száma

2021-ben a vasúti igazgatási szerv **egy országos árutovábbítási tevékenységre vonatkozó működési engedélyt adott ki**, valamint **kettő országos árutovábbítási és egy országos személyszállítási tevékenységre vonatkozó működési engedélyt vont vissza**, így 2021. december 31-én – a tizenhét külföldi székhelyű, EGT-hatályú működési engedéllyel rendelkező és a vasúti igazgatási szervnél vasúti áru fuvarozási tevékenység végzésére irányuló szándékát jelző vasúti társasággal együtt – **56 vasúti társaság** az országos vasúti pályahálózaton történő árutovábbításra, 5 vasúti társaság az országos vasúti pályahálózaton történő személyszállításra feljogosító működési engedéllyel rendelkezett.

Vasúti pályahálózat

Magyarország országos vasúti pályahálózatának hossza 7 687 km, melyből 3 200 km villamosított. Az országos pályahálózat-működtetők adatszolgáltatása alapján a magyarországi országos vasúti pályahálózatokon a vasúti társaságok személyszállító és árutovábbító vonatai összesen 104,9 millió kilométert tettek meg, ennek 82,4%-át a személyszállító vonatok realizálták. A villamos vontatású vonatok által megtett távolság a 2020. évi értékhez viszonyítva 4,4 százalékkal növekedett, 84 652 ezer vonatkilométert tett ki, melynek 76,7%-a személyszállító, 19,5%-a árutovábbító vonatok teljesítménye (2020-ban 76,4% és 20,1%).

A 2021. évben az **országos vasúti pályahálózat-működtetésből** származó értékesítés nettó árbevétele - az e tevékenységet végző GYSEV Zrt.-t és MÁV Zrt.-t összesítve tekintve - 166,7 milliárd forintot tett ki, mely 16,3 milliárd forinttal haladta meg a 2020. évit. A nettó árbevétel meghatározó hányada a hálózat-hozzáférési díjakból áll, ez az összeg a 2021. évben 153,6 milliárd forintnak felelt meg, mely 15,3 milliárd forinttal magasabb a 2020. évi értéknél. Az állam által nyújtott pályaműködtetési költségtérítés és támogatás a 2021. évben összesen 106,5 milliárd forintot tett ki, mely 2,2 milliárd forinttal több a 2020. évi összegnél. Az állami költségtérítés összesen 103,3 milliárd forint volt, mely a 2020. évhez viszonyítva 3,5 milliárd forintos emelkedésnek felel meg, míg az állami támogatás összege a 2021. évben 1,3 milliárd forinttal 3,2 milliárd forintra csökkent. A megrendelő által biztosított felújítási költségtérítés összege 2021-ben 29,4 milliárd forintot tett ki, mely 1,4 milliárd forinttal magasabb a 2020. évi értéknél.

Magyarország országos vasúti pályahálózatain 1 497 vasútállomás és vasúti megállóhely üzemelt a 2021. évben. Ezek közül egy több mint napi 25 000 utast, három napi 10 000 - 25 000 fő közötti utast, míg 74 napi 1 000 - 10 000 fő közötti utast szolgált ki átlagosan. Az állomások és megállóhelyek 94,8%-a kevesebb, mint ezer utas cseréjét bonyolította le naponta átlagosan. 2020-ban egy több mint napi 25 000 utast, öt napi 10 000 - 25 000 fő közötti utast, míg 73 napi 1 000 - 10 000 fő közötti utast szolgált ki átlagosan és az állomások és megállóhelyek 94,7%-a kevesebb, mint ezer utas cseréjét bonyolította le naponta átlagosan. A járványt megelőző időszakban, 2019-ben kettő több mint napi 25 000 utast, hat napi 10 000 - 25 000 fő közötti utast, míg 107 napi 1 000 - 10 000 fő közötti utast szolgált ki átlagosan és az állomások és megállóhelyek 92,3%-a kevesebb, mint ezer utas cseréjét bonyolította le naponta átlagosan. A 2021. év adatait a 2020. és 2019. évi adatokkal összevetve megállapítható, hogy a COVID-19 járvány hatása az állomások által kiszolgált utasok számában továbbra is érzékelhető volt, az utascserék átlagos száma tovább csökkent.

A 2021. évben az országos vasúti pályahálózat-működtetők által továbbadott villamos energia 975,3 millió kWh-t tett ki, melynek 98,7%-a vontatási villamos energia volt. A 2020.

évi adathoz viszonyítva megállapítható, hogy a továbbadott villamos energia mennyisége 4,6%-kal, a vontatási energia mennyisége 4,4%-kal növekedett. Az eladott vontatási üzemanyag mennyisége 2,4%-kal, 38,7 millió literre növekedett. Elsősorban a villamos energia és a vontatási üzemanyag fajlagos díja emelkedésének következtében a 2021. évben a villamos energia továbbadásából származó bevétel 29,8%-kal, a vontatási villamos energia továbbadásából származó bevétel 29,1%-kal, míg a vontatási üzemanyag eladásából származó bevétel 25,1%-kal növekedett a 2020. évhez viszonyítva.

Vasúti munkavállalók

A vállalkozó vasúti társaságok által szolgáltatott adatok alapján a vasúti szállítási ágazatban dolgozók száma Magyarországon a 2021. év végén 22,0 ezer fő volt. A dolgozók 11,1%-a a 30 év alatti, 47,2%-a a 30 és 50 év közötti, míg 41,7%-a az 50 év feletti korcsoportba tartozott. A nemek szerinti bontást vizsgálva megállapítható, hogy a női dolgozók aránya közel az egynegyedet (22,5%) teszi ki. A teljes személyi állomány 98,4%-a határozatlan idejű szerződéssel került foglalkoztatásra. Az alkalmazott mozdonyvezetők száma 4,0 ezer fő volt, 12,3%-uk 30 év alatti, 50,1%-uk 30-50 év közötti és 37,6%-uk 50 évnél idősebb. A női mozdonyvezetők a teljes mozdonyvezetői létszám hét ezrelékét tették csupán ki.

Az országos pályahálózat-működtető vasúti társaságok által szolgáltatott adatok alapján e társaságoknál dolgozók száma Magyarországon a 2021. év végén 18,8 ezer fő volt. A dolgozók 9,5%-a a 30 év alatti, 45,5%-a a 30 és 50 év közötti, míg 45,0%-a az 50 év feletti korcsoportba tartozott. A nemek szerinti bontást vizsgálva megállapítható, hogy a női dolgozók aránya 18,2%. A munkavállalók 43,4%-a a vasútállomásokon végzi napi tevékenységét, 14,1% a pályahálózat karbantartásával foglalkozik, míg 6,7% az energiaellátás területén dolgozik.

Kitekintés

A Független Szabályozó Szervezetek Csoportja – Vasút (Independent Regulators' Group – Rail, IRG-Rail)¹ a 2022. évben jelentette meg az európai vasúti piac 2020. évi helyzetét bemutató piaci jelentését. A dokumentum a korábbi évekhez hasonlóan a nemzeti vasúti szabályozó szervek által összegyűjtött adatok alapján elemzi az európai vasúti pályahálózatban, a pályahasználati díjakban bekövetkezett változásokat, a vasúti árufuvarozási és személyszállítási piac teljesítményét és számot ad a tagországok által elért eredményekről, valamint a szabályozó szervezetek fontosabb döntéseiről.

A 2020. évről szóló jelentés a harmadik olyan IRG-Rail dokumentum, amely a COVID-19 világjárvány hatásaival is foglalkozik. A csoport célkitűzése, hogy a 2021. év tekintetében és azt követő években is szorosan figyelemmel kíséresse a hatásokat és a válaszlépéseket, annak érdekében, hogy fel tudja mérni, hogy az európai vasúti piacok hogyan kezelik a világjárvány következményeit.

A jelentésben megállapításra került, hogy a 2020. évben a COVID-19 világjárvány jelentős hatással volt az európai közlekedésre. A vírus terjedése a nemzetközi és belföldi utazások korlátozásához vezetett, mely a személyszállítás iránti kereslet globális csökkenését okozta, miközben a létfontosságú szolgáltatások biztosítása érdekében a vasúti közlekedés kínálata többnyire fennmaradt. Ez az áruszállítás esetében is hasonlóan történt, annak ellenére, hogy a szektor gazdasági tevékenysége világszerte visszaesett. Ezek a hatások a szállítási kereslet csökkenéséhez vezettek, mely különösen a személyszállítási szolgáltatások esetében érződött, összességében az utaskilométerben mért teljesítmény 49%-kal, az árutonna-kilométerben mért pedig 6%-kal csökkent a 2019. évhez képest. A kínálati oldalon a változás a személyszállítási szolgáltatás esetében kisebb mértékű, az áruszállítási szolgáltatás esetén közel megegyező volt, a vonatkilométerben mért adatok a személyszállító vonatok esetében 10%-kal, az áruszállító vonatok esetében pedig 7%-kal csökkentek.

Mivel a határzárakat nem alkalmazták az áruszállításra, a nemzetközi és a belföldi áruforgalom csökkenése hasonló mértékű volt. Ezzel szemben a válság hatásai nem voltak azonosak a vasúti személyszállítási piac különböző szegmenseire. Az utaskilométerben mért nemzetközi teljesítményben jelentősebb volt a visszaesés (67%), mint a belföldi esetében (48%). Bár a vonatkilométerben mért teljesítmény csökkenése a piaci szolgáltatások esetében (-30%) sokkal nagyobb volt, mint a közszolgáltatások esetében (-7%), a különbség utaskilométerben mérve hasonló volt (-52% a piaci szolgáltatások esetében, míg -48% a közszolgáltatások esetében).

A járvány vasúti ágazatra gyakorolt hatásának korlátozására elfogadott ideiglenes vagy állandó intézkedések (többek között a pályahasználati díjak vagy az állami támogatások kiigazítása) ellenére a vasúti társaságok a tevékenységek visszaesése miatt közvetlen gazdasági károkat szenvedtek el. A személyszállítási szolgáltatásokból származó bevételek 2020-ban 21%-kal csökkentek, a közszolgáltatási kötelezettségekből származó bevételek csökkenése közel nyolcszor kisebb volt, mint a piaci szolgáltatásokból származó bevételeké, amit a közszolgáltatási kötelezettségeikért járó állami ellentételezések 10%-os növekedése tett lehetővé. Az áruszállításból származó bevételek a forgalom csökkenésével összhangban 8%-kal csökkentek. Eközben az európai pályahálózat-működtetők egyrészt a vasúti társaságoktól származó pályahasználati díjbevételek visszaesését (mely a személyszállítási szolgáltatások esetén 17%-os, az áruszállítási szolgáltatások esetén 27%-os csökkenést jelentett), másrészt pedig magasabb állami támogatásokat regisztráltak. Azonban valószínűsíthető, hogy az európai vasúti piacokon bekövetkezett változásoknak nem a járvány volt az egyetlen meghatározó tényezője.

Az angol nyelvű jelentés közvetlenül a következő linken érhető el:

<https://www.irg-rail.eu/irg/documents/market-monitoring/363,2022.html>

A Vasúti Igazgatási Szerv 2020. évi piaci jelentése következő linken érhető el:

<https://www.kozlekedesihatosag.kormany.hu/hu/dokumentum/289743>

¹Az IRG-Rail jelenleg 31 európai ország független vasúti szabályozó szervezetét tömörítő hálózat, amelynek a magyar vasúti igazgatási szerv, az Építési és Közlekedési Minisztérium Vasúti Igazgatási Szerve is tagja. A tömörülés munkacsoportokba szerveződve végzi munkáját. Ezek között működik piacelemzéssel foglalkozó munkacsoport is, tekintettel arra, hogy a vasúti piac nyomon követése fontos eszköz a szabályozó szervek által végzett tevékenységek irányvonalának meghatározásához és a vasúti társaságok által nyújtott szolgáltatások fejlesztésének ösztönzéséhez.